

Kot. 5. fuzet 1
1898: jan.

QL
461
.R873
ENT

QL
461
R873
ENT

7. kötet 1898. Január 1. 1. füzet.

ROVARTANI LAPOK

HAVI FOLYÓIRAT

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL A HASZNOS ÉS KÁRTÉKONY ROVAROKRA.

Dr. BEDŐ ALBERT Dr. ENTZ GÉZA
Dr. CHYZER KORNÉL Dr. HORVÁTH GÉZA

KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL

SZERKESZTIK

ABAFI AIGNER LAJOS, JABLONOWSKI JÓZSEF
ÉS DIETL ERNŐ.

BUDAPEST

A ROVARTANI LAPOK SZERKESZTŐSÉGE és KIADÓHIVATALA

VIII., RÖKK SZILÁRD-UTCA 32

Megjelenik minden hónap első napján, július és augusztus havak kivételével.
Előfizetési ára egész évre 4 frt.

Tartalom.

Egy hét az erdélyi Mezőségen I. <i>Dr. Horváth Gézától</i>	1
Két új lepkefajváltozat. <i>Dr. Uryk Nándortól</i> , 4 ábrával	7
A búzalégy irtása. <i>Jablonowski Józseftől</i>	9
Pécs környékének Noctuíái I. <i>Vierl Adalberttől</i>	11
<i>Cyrtotriplax bipustulata</i> F. és hazai fajváltozatai. <i>Dietl Ernőtől</i>	12
Lepidopterologiai naplómából. <i>Vierl Adalberttől</i>	13
Kirándulás Besztercze-Naszód megyébe. <i>Pável Jánostól</i>	16
<i>Különfélék:</i>	
A coleopterologus teendői jan. és febr. hónapokban <i>D. E.-től</i>	18
Pattogó gubacsok	18
Vízben röpködő fürkészek	18
Szívós életű rovarok	19
Növényi festőanyag rovarokban	19
A külföld elismerése	20
Hypnotizált szitakötők. <i>F. R.-től</i>	20
Szövet pókhálóból. <i>Dr. Sztérényi Hugótól</i>	21
Lepke-hermaphroditák	22
Phoenix-lepke	22
Szomjuhozó állatok	22
<i>Aegosoma scabricorne</i>	20
Levélszekrény	20

Egy hét az erdélyi Mezőségben.

I.

Hazánk keleti felföldjének egyik legérdekesebb vidéke az ú. n. Mezőség, mely Szolnok-Doboka, Kolozs, Maros-Torda és Torda-Aranyos vármegyékben a Szamos és Maros folyók között terül el. Ez a sajátságos alakulású hullámos dombvidék növénytani tekintetben már meglehetősen át van kutatva és több oly jellemző növényfajjal dicsekedhetik, mely hazánkban kizárólag vagy főleg itt terem.

Az idevaló állatvilág, kivált a rovarfauna szintén igen érdekes. Több entomologus megfordult ugyan már a Mezőségben, de azért még sok volna itt a tennivaló és sok érdekes felfedezés vár itt a kutató rovarászra.*)

Magamnak régebben csak egyszer volt alkalmam a Mezőségbe bepillantani, midőn 1888-ban a nyugati szélén fekvő Alsó-Zsukot és Visát meglátogattam. De ez csak igen futólagos és tökéletlen ismerkedés volt. A Mezőség belseje a maga valóságában, jellemző tóroszataival, sajátságos flórájával még egészen ismeretlen volt előttem. Azért örömmel fogadtam gróf Wass Béla orsz. képviselő úrnak abbeli szíves meghívását, hogy őt a Mezőség kellő közepén fekvő birtokain, Szent-Gothárdon és Mező-Záhon meglátogassam.

E lekötelő meghívás folytán 1897. tavaszán egy hetet tölthettem a Mezőségben és valamivel bebatóbban megismerkedhettem egyszersmind rovarfaunájával. Ámbár az időjárás többnyire esős volt, mindamelllett sikerült ott sok érdekes rovarfajt összegyűjtenem, sőt néhány oly rovar is felfedeznem, mely hazánkból vagy legalább az erdélyi felföldről addig ismeretlen volt.

*) A legelső entomologus, a ki a Mezőséget meglátogatta, tudtommal Dr. Hampe Kelemen bécsi bogarász volt. Mint gróf Eszterházy Miklós házi orvosa 1834- és 1835-ben a többi között Nagy-Sármáson is tartózkodott és szorgalmasan bogarászott. Legnevezetesebb felfedezése volt itt a *Carabus Hampei Küst.*

Május 23-án reggel a vendéglátó gróffal a kolozsvári vasúti indóháznál találkoztva, onnan a szamosvölgyi vasúton másfél óra alatt Szamosújvárra érkeztünk. Itt várakozott reánk a gróf pompás négyes fogatával Dr. Madarász Gyula, a ki akkor madártani megfigyelések végett már egy hét óta Szent-Gothárdon időzött.

Nyomban kocsira ültünk. Útunk Szamosújvártól délkeleti irányban mindenütt kopár dombok között vezetett. Csak nagy ritkán lehetett itt-ott egy-egy kisebb erdőcskét látni. A legelső község, melyet érintettünk, Ördöngös-Füzes volt. Majd jött Vasas-Szent-Iván; de ez is ép úgy mint amaz, szép magyar neve dacára bizony csak nyomorúságos oláh falu. A völgy fenekén már jóval Vasas-Szent-Iván előtt mindig több és több nád kezd mutatkozni, nemsokára valóságos nádas tűnik elő és végre Czege mellett elérjük a czegei tó alsó végét.

A czegei tó, melyet Hódas- vagy Szarvastónak is neveznek, hangos volt a sok énekes madártól. A sokféle dal, fütty, trilla és rikácsolás között legmeglepőbb volt a nádi fülemile (*Locustella luscinioides*) sajátos pirregése, mely nem is madárhanghoz, hanem inkább valami sáskaféle rovar czirpeléséhez hasonlít.

Délben már Szent-Gothárdon a gróf Wass-család vendégszerető körében voltunk. Délután rögtön hozzáfogtam a rovargyűjtéshez. Vadászterületnek a grófi kastélyt környező terjedelmes parkot választottam, mely kelet felé néző domboldalon fekszik. A park gyepes tisztásain, valamint különféle fáin és bokrain elég gazdag rovarfaunát találtam. Csupán a Hemipterák közül több mint 50 faj került itt bogárhálómbe vagy esernyőmbbe, a melybe a fákon és eserjéken tartózkodó rovarokat lerázogattam. A hazai faunára nézve új felfedezés volt köztük egy *Psyllida*-faj, a varjútövisen élő *Psylla rhamnicola* Sott, mely eddig csak Angol- és Finnországból volt ismeres, és melyet később Mező-Záhon is megtaláltam. Az erdélyi faunára nézve is akadt két új kabócza faj: *Idiocerus ustulatus* H.-Sch. és *Tettigometra depressa* Fieb. Az előbbi faj a fehér nyárfán él s hazánkban nem ritka. Az utóbbi faj azonban nagy ritkaság, melyet legelőször Dél-Oroszországból Sarepta vidékéről írtak le, s a melyből nálunk eddig csak Mehádiáról, a Szerémségből és Ungmegyéből került elő egy-egy példány. Új volt továbbá az erdélyrészi faunára nézve egy gubacskepítő levelész, a szilfán élő *Tetraneura pallida* Halid.

A parkban levő kis tavacska víztükrén két mindenfelé elterjedt vizenjáró poloskán (*Hydrometra stagnorum* és *Gerris lacustris*) kívül még egy harmadik faj is koresolyázott: a *Gerris Costae* H.-Sch.

Ez arról nevezetes, hogy hazánkban csak két egymástól igen távolfekvő vidéken fordul elő, ú. m. a Szilágyságban és Fiume környékén. A szent-gothárdi lelet tehát a szilágysági elterjedési körhöz csatlakozik.*) A kis tó vizében talált állatok közül megemlíthetem az *Eylais extendens* O. F. M. nevű vízi atkát.

A parkban gyűjtött bogarak között három érdekesebb ormányoson (*Lignyodes enucleator* Pz., *Tychius Schneideri* Herbst és *curtus* Bris.) kívül szintén akadt egy oly faj, mely eddig Erdélyből nem volt ismeretes, a csinos *Cerapheles ruficollis* Fabr.

Mire a nap nyugovóra tért, én is befejeztem vadászatomat. Ekkor másnemű vadászat került napirendre, t. i. az esteli és éjjeli lepkevadászat. Ennek legfőbb és legavatottabb mestere szíves házi gazdánk volt. Igazán bámultam azt a nálunk szokatlan érdeklődést, a melylyel a nemes gróf a lepkészet iránt viseltetik, s a melyet még fenkölt lelkű és nagy műveltségű leányaiban is felbírt kelteni. Ebbeli érdeklődése annál nagyobb elismerést érdemel, mert mindazt, a mit gyűjt, nem a maga számára gyűjti, hanem a M. N. Muzeum számára.**)

A lepkevadászat, a melyben ornithologus létére Dr. Madarász is tevékeny részt vett, s a mely ottani időzésünk alatt minden este ismétlődött, rendesen így folyt le.

Szürkületkor egy nagy csoport virágzó orgonabokor szolgált a vadászat színteréül Gróf Wass és Dr. Madarász egymáson túl tettek abban az ügyességben, a hogy az orgona-virágokra nyílsebesen repülő és gyorsan tovarohanó éjjeli pilléket hálókba kerítették.

A teljes sötétség beálltával a családokkal való lepkefogás következett. A parknak előre kiszemelt kedvező pontjain egyes fák törzsei között zsinórok voltak kifeszítve s a zsinórok és fatörzsek ananász-aetherrel szagosított családokkal bekenve. A bekent zsinórokat és fatörzseket aztán bizonyos időközökben megvizsgáltuk s a reájuk telepedett éjjeli pilléket chloroformos üvegekbe szedtük. E gyűjtésben azonban buzgó részt vettek már a grófkisasszonyok is.

Működésünk ilyenkor igazán festői felvonulással járt. Előttünk haladt egy kézi lámpással hófehér ruhában a két grófkis-

*) Gróf Wass Béla e fajt 1897. nyarán Kolozsmegyében a gyalui havasok között fekvő Magurán is felfedezte.

**) Azoknak a lepkéknek a jegyzékét, melyeket gróf Wass Béla 1895- és 1896-ban a Mezőségen gyűjtött, Pável János közölte a „Rovartani Lapok“ IV-ik kötetének 104–107. lapjain.

asszony, utánuk mi a fekete sereg törtettünk lepkehálókkal és üvegekkel felfegyverkezve. Ha a völgyben fekvő faluból valamelyik jámbor oláh ilyenkor feltekintett s a grófi park fái között ezt a kísérteties hadat elvonulni látta, nem hiszem, hogy legalább eleinte nem hánytta magára sűrűn a keresztet és nem hívta segítségül a „dumnye-zeű“-t.

Esténkint több ízben megvizsgáltuk a csalétkes helyeket és rendszeren bő zsákmánnyal tértünk vissza. De a közbeeső idő sem maradt felhasználatlanul. A szabadon álló grófi kastély egyik-másik ablakába lámpát helyeztek, a melynek világossága a sötétben szállongó pilléket a nyitott ablakhoz csalogatta s onnan mihamar a lesben álló vadász chloroformos gyűjtő-üvegébe juttatta.

A lepkevadászat ily combinált módokon természetesen igen jutalmazó volt. A zsákmány legnagyobb része Noctuidák- és Geometridákból állott. Legérdekesebb volt valamennyi között egy ritka *Noctua*-varietás, az *Euclidia* *Mi Cl. var. litterata* *Cyr.*, melyet hazánkban eddig csak Nagyszebenben és Brassóban találtak, és mely a M. N. Muzeum gyűjteményében még nem volt képviselve.

Szent-Gothárdon még négy napot töltöttem, s a mennyire az esős időjárás engedte, minden időmet rovargyűjtésre fordítottam. Gróf Wass és Dr. Madarász társaságában kirándulásokat tettem részint Szent-Gothárd határába, részint a szomszédos gyekei tóhoz.

Két ízben látogattuk meg a Paduricsa nevű vegyes lomb-erdőt, mely Szent-Gothárdtól nyugati irányban egy kis felőrányira fekszik. A szép erdei réteken és tisztásokon több nevezetes rovarra akadtam. Ilyenek voltak a Hemipterák közül *Ceraleptus lividus* *Stein*, *Hysteropterum Dohrnii* *Kb.*, *Metropis latifrons* *Kb.* és *Trioza velutina* *Frst.* A két utóbbi faj az erdélyrészi faunára nézve új felfedezés volt. — A Coleopterák közül itt kerültek hálomba a *Stenodera caucasica* *Pall.*, *Chalcoides splendens* *Ws.*, *Aphthona lacertosa* *Rosh.* stb.: de legérdekesebbek voltak *Ceuthorrhynchus inhumeralis* *Schultze* és *Galerucella Nymphueae* *L.*, a melyek még Erdélyből nem voltak ismeretesek. A *Ceuthorrhynchus* ezenkívül csak Spanyolországban fordul elő.

A kányafa (*Viburnum lantana*) bokrai még becsesebb lelettel örvendeztettek meg; mert róluk ráztam esernyőmbé a *Psylla Viburni* *Lw.* nevű fajt, melyet eddig csak Ausztriából és a Svájczből ismertek, de hazánkból még nem.

Egy erdei úton néhány kisebb pocsolyára bukkantunk, rajtuk több vizenjáró poloskával. Ezek két fajhoz tartoztak. Az egyik volt a mindenütt gyakori *Gerris lacustris*; a másik a *Gerris Costae*, a melyből egy példányt már a szent-gothárdi parkban is találtam, de a mely itt nagyobb számban örült az életnek, még párosodott is.

Szent-Gothárd község mellett a völgy fenekét mindenütt sűrű nádas borítja, mely elhúzódik egyfelől a czegei, másfelől a gyekei tóig s azokat összeköti. A rovargyűjtés itt nem járt valami különös eredménnyel; a gyűjtött fajokat különben is jobbára mind megtaláltam és pedig nagyobb számmal a gyekei tóban. Említést érdemelnek mindamelllett a következő bogarak: *Halipus fluviatilis* Aub., *Colymbetes Grapii* Gyllh., *Parnus lutulentus* Er. és *Ceuthorrhynchus parvulus* Bris.

Még szegényebbnek tapasztaltam rovar-tani tekintetben a czegei tónak felső végét, mely már Szent-Gothárd határában fekszik, s a melynek átkutatására egy Jákobuk nevű öreg oláh halász kalauzolása mellett egy félnapot szenteltem. Kalauzom eredeti egy alak volt, a kinél szembetűnően mutatkozott a környezethez való alkalmazkodás. Meglátszott rajta, hogy életének legnagyobb részét a mezőségi tavakban és nádasokban bujkálva töltötte; mert egész testtartása, arczkifejezése, nézése, minden mozdulata engem legalább mindig valami öreg kecskebékára emlékeztetett. Társalgásunk is eredeti volt. Minthogy olá hul nem tudok, én olaszul beszéltem, ő meg olá hul. Igaz, hogy alig negyedrészt értettük meg egymás beszédének; de azért azt hiszem, öröme telt volna bennünk még a bukaresti akadémiának is, hogy így demonstráljuk gyakorlatilag a római atyafiságot.

Jákobuk bevitt szűk lélekvesztőjén, melyben ketten alig fértünk el, a tóba, a nyílt víztükörre s a nádasok útvesztőibe. De úgy a víz felszínéről, mint a víz mélyéből aránylag kevés rovar került hálómba. Annál gazdagabb volt a tó vize alsórendű parányi rákokcskákban, a melyek a következő fajokhoz tartoztak: *Cyclops viridis* Jur., *phaleratus* Fisch. és *Leuckarti* Cls., *Scapholeberis bispinosa* D. G., *Simocephalus vetulus* O. F. M. és *Ceriodaphnia rotunda* Srs. Ezekhez járult még két vízi atka: *Hydryphantes ruber* D. G. és *helveticus* Hall.*)

Végig kutattunk a többi között egy vejszét is, mely a tó egész szélességét átfogta. Középe táján a nádfal tetején nagy meg-

*) Ezeket s valamennyi többi Crustaceát és Hydrachnidát Dr. Dada y Jen ő volt szíves meghatározni.

lepetésemre egy szép him zöld gyíkot (*Lacerta viridis*) pillantottam meg, a mint ott a napon nyugodtan sűtkézezett. „Ecco una lucertola!“ figyelmeztetem Jákobukot, mire az öreg egyet hunyorítva rámondja, hogy: „Sepurle“ (gyík).

A gyekei tavat, mely Szent-Gothárdtól mintegy harmadfél kilométernyire fekszik, gróf Wass és Dr. Madarász társaságában kétszer látogattam meg. Ennek rovarfaunája jóval gazdagabb és érdekesebb volt, mint a czegei tóé. De ezt nagyrészt csak annak tulajdonítom, hogy a czegei tónak felső, a gyekeinek pedig alsó végét vizsgáltam. A mezőségi tavak legnagyobb része ugyanis alsó végén el van rekesztve s a felduzzasztott víz malmot hajt. A víznek tehát nincs szabad lefolyása, csak a malom zsilipjén; a tó alsó végén e miatt megtorlódik mindenféle élő és elhalt vízi növény s alkalmas búvó és tenyésző helyeket nyújt a vízben élő apró állatoknak. A gyekei tónak fűzfákkal szegélyezett alsó végén szintén malom áll. Mindenek előtt ennek a környékét vettük közelebbi szemügyre.

Már a tó felszínén is nagy élénkség uralkodott. Fürgén siklottak tova rajta a vízenjáró poloskák: *Gerris thoracica* Schumm., *lacustris* L., *odontogustra* Zett és *argentata* Schumm. Szerényen tipegtek a vízen apró rokonaik, a *Microvelia Schneideri* Scholtz és a ritka *Mesovelia furcata* M. R., mely utóbbi hazánkból eddig alig egy pár helyről (Torna, Göresön, Pékla) ismeretes.

Benn a vízben még nagyobb volt az élénkség. A rovarok közül leggazdagabban voltak képviselve a vízi poloskák, épen 12 fajjal. Öt faj mindenütt gyakori jelenség: *Naucoris cimicoides*, *Nepa cinerea*, *Ranatra linearis*, *Notonecta glauca* és *Plea minutissima*. Hat faj a *Corisa*-nemzetséghez tartozott, u. m. *hieroglyphica* Duf., *Linnéi* Fieb., *striata* L., *Fallénii* Fieb., *semistriata* Fieb. és *coleoptrata* Fabr. Ezek szintén nem ritka-ágok, kivéve az utolsó előtti, mely az erdélyrészi faunára nézve új felfedezést képez. A legérdekesebb volt azonban valamennyi között a 12-ik faj, a parányi *Micronecta distans* Rey. Ezt a kis vízi poloskát 1890-ben írta le legelőször Rey francia rovarász Dél-Franciaországból. Második példányát én találtam 1893-ban a Kaukaszban Erivan mellett. Nagy volt tehát örömöm és meglepetésem, midőn harmadik ismert példánya íme most a gyekei tóból előkerült.

Ezt a nevezetes fogást tulajdonképen gróf Wass Béla úrnak köszönhetjük, mert ő dolgozott itt vízi rovarhálómmal s ő kutatta vele nagy buzgalommal a vízben élő állatvilágot.

Igy jutott itt gyűjtő üvegembe azonkívül még három vízi

bogár: *Haliplus fluviatilis* Aub., *Hyphydrus ovatus* L., *Graphoderes austriacus* Sturm. — három vízi atka: *Eylais extendens* O. F. M., *Diplodontus despiciens* O. F. M., *Hydrachna globosa* O. F. M. — és egy ágascápú rákocska: *Simoccephalus vetulus* O. F. M.

Míg gróf Wass a vízi állatokra vadászott, én a környező növényzetben tartózkodó rovarok gyűjtésével foglalkoztam. Az itt gyűjtött rovarok között legérdekesebb volt három bogár (*Amara rufipes* Dej., *Euconnus rutilipennis* Müll., *Ceuthorrhynchus melanostictus* Marsh.) és egy kis kabócza (*Delphax lugubrina* Boh.), mint olyanok, melyek Erdély faunájából ez ideig ismeretlenek voltak. Említést érdemelnek még innen *Lesteva longelytrata* Goeze és *Pseudotyphlus Pilumnus* Gyllh., továbbá egy légyfűj, az *Oxycera trilineata* Fabr., melynek sárga varietása került hálómba.

A gyekei tótól visszatérve, gróf Wass útközben egy sós talajú rétre figyelmeztetett, mely Szent-Gothárd határában a Feketelak felé nyíló völgy torkolatában fekszik. Az illető réten csakugyan találtam némi halophil növényzetet, sőt két jellemző rovarfajt is. Az egyik volt az alföldi szikes s az erdélyrészi konyhasós területeken általánosan elterjedt *Henestaris halophilus* Burm. nevű poloska, a másik egy feketés kis kabócza: *Anoterostemma Ivanoffi* Leth. Ez utóbbi kizárólag csak konyhasós talajon él. Hazánkban Szamosfalván, Tordán és Drassón fedeztem fel; e termőhelyeihez járni most már Szent-Gothárd is. Magyarországon kívül különben eddig csak Dél-Oroszországban, Sarepta vidékén és Ausztriában, az ádriai tengernél fekvő Monfalcone mellett találták. Dr. Horváth Géza.

Két új lepkefajváltozat.

Következőkben két új lepkefajváltozatot akarok bemutatni. Mindkettő a melanistikus eltérések csoportjába tartozik, de nem azon törvény szerint vannak elsötétedve, mint más melanistikus alakok. Ezek ugyanis úgy viszonylanak a törzsfajhoz, mint a fényképészetben a negatív kép a pozitívhez. A mi a törzsfajnál sötét, a változatnál világos és a mi ott világos, az itt sötét; tehát mindkettő érdekes és nevezetes alaknak mondható.

Az egyik az *Epichnopteryx undulella* F. R. fajváltozata. Hogy jobban tűnjenek fel a különbségek, lássuk, hogyan írja le Friwaldsky Imre „Jellemző adatok Magyarország faunájához“ című művében (148. l.) „*Epichnopteryx undulella* Fisch. v. Röslerst.: Szárnyai a fehér talajon barnán rostélyozottak, szőrídomú pikkelyekkel fedettek. Mellső szárnyai elkerekítettek, tíz szárnybordával

ellátottak, a fehér talajon nyolcz szakadozott harántesik vonul el, ennek elkülönzött egyes részei hosszas négyszögded foltocskákat képeznek. A hátsó szárnyak hossztojásdadok, hatbordások, a mell-sőkéhez hasonló színű, helylyel-helylyel szakadozott hat harántesikkal jelöltek, a szárnyak szegélyvonala fekete, rojtozata tiszta fehér. A hím csápjai feketék, meglehetősen hosszúk, sötét fogakkal és fehér gerinczcel. Feje, torja, potroha és lábai hosszú fehér szőrökkel fedettek.“

Az új fajváltozat jellemzése a következő: *Epichnopteryx undulella* ab. *Páveli* Uhryk. A törzsfajnál valamivel nagyobb; szárnyterjedelme 10—12 mm. A szárnyak alapszíne nem fehér, hanem sötétszürke; a felső szárnyakon öt, az alsókon négy apró fehér pettyekből álló rendetlen, nem egészen egyenes sáv látható; szőrserű pikkelyzete és rojtozata nem fehér, hanem szintén sötétszürke. Sötétszürke a hím csápja is, fehér gerincz nélkül, továbbá a fej, tor és potroh, valamint az ezeket borító szőrzet.

1. ábra.
Epichnopteryx undulella F. R.
Nagyítva.

2. ábra.
Ab. *Páveli* Uhryk.
Nagyítva.

Ezen érdekes új fajváltozatot Pável János barátom tiszteletére nevezem el, kivel együtt gyűjtöttem azt 1895. ápril 15-én a Csepel-szigeten 3 példányban. Igen érdekes, hogy daczára annak, hogy hazánk ezen speciális faját már régóta ismerjük, — Fischer von Röslerstamm ugyanis már 1838-ban írta le — és azóta folyton gyűjtötték, ezideig ezen fajváltozatot nem találták.

3. ábra.
Lithostege griseata Schiff.
Természetes nagyságban.

4. ábra.
Ab. *Abafi* Uhryk.
Természetes nagyságban.

A másik fajváltozat a *Lithostege griseata* Schiff. igen feltűnő eltérése; ezt *Lithostege griseata* ab. *Abafi* Uhryk névvel jelölöm. Felső szárnyainak alapszíne sötét barnásszürke, csaknem rajzok nélkül,

csak szürkésfehér kerékfolttal és hullámvonallal; az alsó szárnyak valamivel világosabb színűek.

A szárnyak rojtozata, különösen a felsőké fehér; az erek mentén gyér barnásfekete szőrzettel fedettek; a fej és tor csaknem fekete; a potroh sötétszürke, szelvényein fehéres szőrökkel. A csápok és lábak szineződése olyan mint a törzsfajé.

Ezen eltérés a *L. griseata*-tól leginkább abban különbözik, hogy kerékfoltja van, hogy hullámvonala szürkésfehér, míg amazé barnásfekete; rojtozata fehér, amazé sárgásszürke, creit pedig fehér helyett barnásfekete gyér szőrözet borítja, úgy hogy rajza csikoltnak tűnik fel.

Meg vagyok győződve, hogy ezen fajváltozat, melyet Abafi Aigner Lajos barátomnak ajánlok, és mely a *L. griseata*-tól, alapszíne, rajza és rojtozatának színe által különbözik, inkább külön fajnak tekinthető, mint amannak melanistikus alakjának, egyelőre mégis csak eltérésként írom le, míg nem fog sikerülni több példányát gyűjteni és biológiáját megfigyelni.

Dr. Uhryk Nándor.

A búzalégy irtása.

A csikoslábú búzalégy (*Chlorops taeniopus*) nálunk kétfele kárt tesz: az egyiket ősszel a fiatal vetés megfertőzésével, a másikat tavasszal a szalmaszál legfelső részének sajtászerű megtámadásával.

Az őszi kártétel, mely legjellemzőbb alakban a búzánál látható, abból áll, hogy a légy kis-álczája a levélen lecsúszva, a fiatal vetés közepébe húzódik, a mely azután rendellenesen nő és valósággal kis hagymaalakúvá fejlődik. E megvastagodott töben azután megtalálható az álcza, mely az egész telet, mint ilyen húzza ki. Ez az álcza fehér, teljesen felnőtt korában 6—7,5 mm. hosszú, hengeres testű, testvége két nyúlványban végződik és fehér alapszínéből kirí a bélesőnek áttetsző és sötétlő vonal alakjában látható rajza. Bábja, mely ugyancsak a búzatöben tavasszal található, 6—7 mm. hosszú, fényes, sárgás barna, hengeres idomú és mindkét végén hirtelen kihegyesedik. A kora tavasszal rajzó kis légy citromsárga és hátán fekete-barnás sávokkal (csikokkal) bír. Ez nemcsak a gabonaféléket, de a vadontermő fűféléket is szereti.

Tavaszi rajzáskor meg szokta fertőzni a gyenge késő őszi vagy tavaszi búzavetéseket. Ez a második kártétele azonban egé-

szen elüt az őszitől, a mennyiben petéjét most a gabonaszárak hegyére tojja s az abból kikelt álcza nem húzódik lefelé a gyökérhez, hanem a kalászhüvelyen át levándorol közvetlenül a kalász alatt lévő első bütyökköze: itt nem rágja át a szárt, hanem a levélhüvely alatt olyan csatornát vág rajta, a mely épen a száron, körülbelül két milliméter szélességben húzódik a nélkül, hogy az álcza annak falát befelé (a szár közepe felé) átrágná. E támadás folytán a fertőzött szárnál három jelenség látható: először is a kalász — mint mondani szokás — hasban marad, hüvelyéből nem bújik ki; másodsor a szárnak megtámadott bütyökköze feltűnően megvastagodik, vagyis, mint azt nevezni szokás, köszvényes (podagrás) lesz és aránylag véve rövid marad; harmadsor pedig a megvastagodott (köszvényes) száron mindig ott van a rágott csatorna, mely az álcza szennyes-barnás ürülékével tele van. Ez a három jelenség feltétlen ismertető jele e légy tavaszi kártételének. Álczája és bábja, mely e helyen található, most is olyan, mint a milyen az őszi nemzedéknél volt.

A csikoslábú búzalégy tavaszi kártétele leginkább a táblák szélein, kivált füves mesgyékkal, rétekekkel határos részeken látható, világos jelöl annak, hogy e légy a vadon termő füvekből húzódott ide. Akad azonban elvétve a táblák belsejében is.

Aratás idején kikel a légy s akkor, ha késő tavaszi vetés nincs, vadon termő füvekre vándorol, a honnan a nyári ivadéka ismét az őszi vetésekbe kerül vissza.

Magyarországon, honi tapasztalataink szerint, mind a két kár egyformán veszélyes, noha gazdáink inkább csak a tavaszi bajt ismerik, az őszit egyszerűen a hesszeni légynek tulajdonítják.

Védekezésül ellene szintén csak késő őszi vetést lehet ajánlani, de az előzetesen (augusztus végefelé) alkalmazott csalogató vetésekkel együttesen. Ezt a csalogató vetést azután rendszeren őszi vetéskor, mélyen le kell szántani. Nagy gond fordítandó természetesen arra is, hogy a búzaföldek szomszédságában a mesgyék füve, ha egészen ki nem írtható, legalább gyakrabban (kivált augusztusban) levágassék, hogy a benne élő álczákkal együtt elszáradjon.

Minthogy e légytől a tavaszi gyöngye vetés is igen sokat szenved, azért gondoskodni kell, hogy az korai és erőteljes legyen.

Ugyancsak tavasszal lehet menteni azt az őszi vetést is, a melyet e légy már az előző őszszel támadott meg: ebbe tavasszal csalogatóul egy-két barázdába búzát kell vetni. A tavasszal rajzó legyek inkább ezt a gyenge (csalogató) vetést lepik el s az

öszit nem bántják. Az ilyen tavaszi csalogató vetést akkor kell leszántani, ha a fehér álezák már láthatók benne.

Német gazdák azt tartják, hogy a bánáti magyar búza némi-
leg ment e légy támadásától, a mennyiben erőteljes vetést ad, a
melyben e rovar kevesebb kárt tehet. Noha nálunk e tekintetben
próba nem történt, kívánatos lenne, hogy gazdáink a bánáti búzá-
nak ezt a tulajdonságát szintén kipróbálják.

Jablonowski József.

Pécs környékének Noctuái.

I.

Diloba caeruleocephala L. × *) IX. 20—XI. 3. H. V. 18—VI. 5.

Simyra nervosa F. n. r. IV. 16—V. 31. és VII. 10—VIII. 26. H. VI.
8—VIII. 4. és VIII. 13—X. 9. Euphorbián, Linarián, 6-od napra kel ki a
petéből és további 28—30 nap mulván kezd bábozni, ezután 19—21 nap
mulva kel ki a II. ivadék pilléje.

Clidia geographica F. × nem észleltem, Pécsváradon azonban Hegyesi
találta.

Demas coryli L. × r. V. 7-ig és VI. 30—VIII. 2. H. VI-ban.

Acronycta aceris L. × gy. III. 29-től és VIII. 10. △ H. VII. 8. még
apró Aesculuson. — *Megacephala* F. × n. gy. VII. 14—VIII. 13. △. —
Tridens Schiff. △. r. VI. 1—VIII. 5. △. H. IX-ben. — *Psi* L. × n. r. VI.
1-ig és VIII. 8—VIII. 27. △. H. VII. 15. és IX. — *Auricoma* F. × gy. V.
21-ig és VII. 20—VIII. 13. △. H. V. 23-ig és X. 6-ig. — *Euphorbiae* F. ×
gy. V. 31-ig és VII. 7—VIII. 16. △. H. VI. 8-ig és IX. 17.—X. 9. Euphor-
bián, Sedumon, Linarián. — *Rumicis* L. × k. V. 9-ig és VII. 14.—IX. 3. △.
H. X. 6-ig. — *Ligustri* F. × n. gy. VII. 31—VIII. 15. △. H. IX. 21-ig.
Ligustrumon, ötödnapra kel ki a petéből és legfeljebb 31 nap mulva gubózik.

Bryophila fraudatrix Hb. × r. VIII. 12. — *Strigula* Bkh. × r. VII.
22—VIII. 3. — *Algae* F. r. VII. 26—VIII. 7. △. H. VI. 10-ig tölgyfák zuz-
móján. — *Muralis* Forst. × r. VIII. 3.

Moma orion Esp. × r. VI. 17—VII. 19. △.

Diphthera ludifica L. × nem észleltem.

Agrotis janthina Esp. i. r. VI. 5 △ csak egy darabot fogtam. — *Li-
nogrisea* Schiff. △ r. VI. 30—VII. 36. H. IV. 22-ig Galiumon. — *Fimbria*
L. × gy. VI. 8—IX. 17. △. H. V-ig Syringáról és Quercusról is kopogtam
éjjel. — *Angur* F. nem észleltem. — *Obscura* Brahm. n. r. V. 31—VIII.
16 △. A pillé 1889-ben igen közönséges volt. — *Pronuba* L. × k. V. 26—
IX. 19. H. V-ig. Őszkor az apró hernyót *Chenopodium bonus Henricus*ról
nagy számban kopogtam. *Ab. innuba* Tr. k. — *Orbona* Hfn. × △ az
adatokat fel nem jegyeztem. — *Comes* Hb. × n. r. VI. 9—IX. 17. △. H.
V-ig Rumexen. — *Castanea var neglecta* Hb. VIII. 30—IX. 8. — *C-nigrum*
L. gy. V. 26—VI. 24 és VII. 29—VIII. 24. △. H. V-ig Verbaseumon is. —
Ditrapezium Bkh. × nem észleltem. — *Stigmatica* Hb. n. V. 30—VIII. 20.

*) A × azt jelenti, hogy Nendtvich az illető fajt pécsinek mondja.

△. — *Xantographa* Hb. n. r. VIII. 18—IX. 29. △ H. 14 nap mulva kel ki a petéből. *Ab. cohaesa* Hb. n. r. — *Festiva* Hb. × nem észleltem. — *Depuncta* L. r. IX. 21-ig △. — *Multangula* Hb. n. gy. VI. 16 tól. H. V-ig Galiumon éjjel táplálkozva könnyen található. — *Rectangula* F. r. VI. 19—VI. 25. △. — *Plecta* L. nem észleltem. — *Flammatra* F. × r. VI. 5—VI. 16. △ este a *Salvia pratensis* virágjain. — *Simulans* Hfn. × n. r. VI. 5—VII. 1. △ este *Salvia pratensis*en. — *Pultris* L. × n. r. IV. 24—VI. 24. és VIII. 14. △. — *Signifera* F. × n. r. VI. 29—VIII. 26. este az *Echium vulgare* virágján. — *Forcipula* Hb. n. r. V. 25—VII. 28. este *Echiumon*. — *Cinerea* Hb. i. r. V. 7. már kopott, egyetlenegy példánya éjjel tölgyfát kopogván, ernyőmbe esett. — *Exclamationis* L. × k. V. 22—VII. 28. és VIII. 6—IX. 1. △ — *Nigricans* L. × gy. VIII. 6—X. 3. . *Ab. rubricans* Esp. r. — *Triticum* L. × gy. VI. 25—IX. 1. . *Var. aquilina* Hb. k. — *Obeliscus* Hb. × gy. VII. 5—IX. 23. . H. VII. 20-ig. *Ab. ruris* Hb. és *ab. Villiersi* Gn. i. r. — *Saucia* Hb. × r. VIII. 6—IX. 21. . *Ab. margaritosa* Hw. r. — *Ypsilon* Rott. × k. VI. 17—X. 3. . — *Segelum* Schiff. V. 8—V. 31. és VII. 19—VIII. 27. . — *Corticea* Hb. × nem észleltem. — *Crassa* Hb. × i. r. VIII. 27. . 4 kopott példány. — *Pracox* L. i. r. 1885. VI. 3. . egy példány.

Charaxas graminis L. × nem észleltem.

Neuronium popularis F. × fogtam, de az adatokat most nem lelem. — *Cespitis* F. × k. VIII. 10—IX. 17. H. VIII. 4-ig. Az apró zöld hernyó erdei tisztásokon, mihelyt a fű az alkonyodó nap által árnyékolva van, számos példányban meríthető, még pedig IV. végén vagy V. elején, később a hernyó lelése bajos s inkább a véletlentől függő.

Mamestra leucophaea View. × r. V. 31—VI. 30. △. — *Nebulosa* Hfn. VI. 4—VI. 15. — *Contigua* Vill. r. VII. 31—VIII. 11. . — *Thalassina* Rott. n. gy. V. 7—VIII. 11. . — *Dissimilis* Knoch. × gy. V. 20—VII. 13. és VIII. 27—IX. 18. . — *Pisi* L. × nem észleltem. — *Brassicæ* L. × k. V. 11—VI. 15 és VII. 13—IX. 19. H. nyolezad napra kel ki a petéből és legkésőbb további 32—37 nap mulva bábozásul föld alá megy. — *Persicariæ* L. × r. VI. 11. . — *Albicolon* H. i. r. VI. 3. . csak egy példány. — *Oleracæ* L. × k. IV. 8—VI. 5. és VI. 26—VIII. 20. . — *Genistæ* Bkh. × gy. V. 13—VI. 26. és VII. 5—VIII. 12. . H. VII. 20-ig. — *Dentina* Esp. × n. gy. V. 30—VII. 31. — *Trifolii* Rott. × k. III. 17—VII. 5. és VII. 19—IX. 17. . H. X. 6-ig. — *Reticulata* Vill. × r. VI. 11. és IX. 2. . — *Chrysozona* Bkh. × n. r. V. 26—VIII. 28. . — *Serena* F. × n. r. V. 1—VI. 29. és VII. 24-től. . H. VI. 4—VII. 1. Hieracium virágjáról merítendő.

Dianthocia luteago Hb. × i. r. VI. 16. — *Nana* Rott. × nem észleltem. — *Compta* F. × nem észleltem. — *Capsincola* Hb. × n. gy. VII. 1-ig és VII. 19—IX. 15. . H. VI. 25—VII. 27. olykor még apró is. — *Cucubati* Fssl. × r. VII. 16. .

Episema glaucina Esp. n. r. IX. 4—X. 3. A *Muscari racemosum* nem lehet a hernyó egyedüli tápnövénye, mert tenyésztő szekrényemben, melyben különféle hernyókat apró növényekkel etettem, IX. 30-án szép nagy pilléje e fajnak kelt ki. A pille éjjel kel ki és fűszálla marszik fel, úgy mint *Luferina virens* és lámpással könnyen található. *Ab. larsina* Stgr. és *ab. dentimacula* Hb. n. r. — *Scoriacæ* Esp. r. VI. 16—IX. 22.

Viertl Adalbert.

Cyrtotriplax bipustulata Fabr. és hazai fajváltozatai. *)

Magyarországi *Cyrtotriplax* készletem átvizsgálásánál láttam, hogy nálunk nemcsak a törzsfaj (*C. bipustulata* F.) fordul elő, a mint eddig gondolták, hanem két ismeretes fajváltozaton (*var. binotata* Reitt. és *var. dimidiata* Redtb.) kívül egy új is (*var. Ehmanni* Dietl, Természettudományi Füzetek, XXI. kötet). Ezen új fajváltozatot Ehmann Ferencz úr fedezte fel a Budapest melletti „Pozsonyi hegyen”; azonkívül Wachsmann Ferencz úr gyűjteményében is láttam egy példányt „Buda 1879” jelzéssel.

Azt hiszem nem végeztem fölösleges munkát, midőn összeállítottam a hazánkban előforduló fajváltozatok meghatározására szolgáló táblázatot.

A felsoroltakon kívül valószínűleg megtalálható lesz még a *var. subbasalis* Reitt., mely Kelet-Szibéria (Baikal-tó, Irkutsk) és Mongolország északi részén kívül a szomszéd Galicziában (Tarnopol) is előfordul. Ez abban különbözik a többitől, hogy a szárnyfedőkön levő vörös sáv nem érinti azok alapját.

1. A szárnyfedők alapján levő vörös sáv a szárnyvarratnál meg van szakítva. Torpaizs fekete 2
 — A szárnyfedők alapján levő vörös sáv a szárnyvarratná. keskenyebb, de elől nincs megszakítva. Torpaizs vörös . . . 3.
2. Vállbütyök vörös alapon fekete . . . **bipustulata** Fab
 — Vállbütyök nem fekete **var. binotata** Reitt.
3. Fej, az előtor háta és a test alsó oldala fekete. Csápok, lábak és az elő- és középtor alsó oldalszegylemeze vörös
var. Ehmanni Dietl.
- A fej hátsó része, az előtor háta, csápok, lábak és a test alsó oldala vörös. Az előtor háta az alapon háromfogú fekete foltal (*pulchra* Reitt.) **var. dimidiata** Redt.
 Dietl Ernő.

Irepipterológiai naplóból.

Harminez év óta naplót vezetek, melybe mindennemű entomológiai megfigyelésemet a legpontosabban bejegyzem, még pedig lelkiismeretesen nap-nap után, többnyire az esti órákban. Feljegyzem ugyanis: 1. Azt a mi a Schierl-féle önfogóban csapdába jött,

*) Előadta szerző a K. M. Természettudományi Társulat állattani szakosztályának 1897. június 3-án tartott ülésén.

a mi a mult éjjel s a nap folytán kikelt, s azokat a lepkéket, melyeket szabadban figyeltem meg, tekintettel az ivadéokra s arra, vajon tiszta vagy már kopottas. 2. Vajon copula sikerült-e vagy sem, s illetve nőtény rakott-e petét vagy megtermékenyített peték kifejlettek-e, hány napig feküdtek addig. 3. Minő hernyófajokat és minő életkorban találtam, kopogtam vagy csak láttam; mely tenyésztett hernyófaj kezdi a bábozást, hány napos volt hernyói élettartama; az első s utolsó mikor gubózott vagy ment föld alá. 4. Egyéb adatokat, bogarakra nézve is stb. A naplóból aztán télen, ha több a szabad idő, az adatokat átirom a főkönyvbe, melyhez az egyes fajokra vonatkozó minden megjegyzés együtt van.

Ebből a főkönyvből szándékozom a szívesen üdvözölt „Rovartani Lapok“-ban egyet-mást közölni.

A lepkefajok „ritka“ vagy „gyakori“ voltának jelzését nemcsak igen relativ, hanem egyenesen helytelennek tartom. Véleményem megokolásául néhány példát hozok fel. 1878-ban a *Syntomis Phegea* variációi *Phegeus*, *Iphimedia* és *Cloelia* nálunk nagyon közönségesek voltak, azután néhány évig teljesen hiányoztak, és csak 6—8 év múlva léptek fel ismét gyakrabban. — Ugyanaz időtájt az *Argynnis Hecatet* számos példányban fogtam, de azóta ritkaságnak kell tekintenem. — Néhány évvel ezelőtt a Mecseken nagyon sok volt a *Carduus* és *Cirsium* és ezen tömérdek *M. Phoebe*-hernyó. Mind a két növény kétévi: kipusztultak; magvait pedig vagy a szél vitte tova, vagy a madarak ették meg, úgy hogy a növények manapság ott alig található: velük eltűntek a *Phoebe* hernyói is. — *Vanessa urticae* évek óta nem láttam s az első években, Pécsre jövén, az *Aporia crataegit* és *Pieris brassicae* ritkaságoknak tartottam, és néhány évvel utóbb az *A. crataegi* nagy károkat okozott s a szilvafákat teljesen lekopasztotta. — Erdész koromban egyik úton minden évben számtalan *Limenitis populi* láttam sáron ülve; az erdőrészt kivágták s azzal együtt a pillangó is eltűnt. Állat és növény igen szoros viszonyban állnak; a hol ma ez vagy amaz állat sűrűn található, ott néhány év multán egészen más fajokra fogunk akadni.

Colias Myrmidone ab. alba Stgr. Magyarországon ritka és tudtommal eddig csak a Poprád völgyében találták; mert téves Caradjanak azaz adata (Románia faunájában), mintha én azt Erdélyben fogtam volna, holott Erdélynek határát soha át nem léptem. Ellenben Galicziában, Brodynál 1867-ben gyakori volt. Akkorában a határszéli erdőkben igen sok *Cytisus berolinensis* tenyésztett, és ennél fogva évenként kétszer csak úgy hemzsegett

a *Myrmidone*, kivált augusztusban, és közte sok volt az *ab. alba* is, melyet Staudinger akkor írt le, midőn 1867. őszén számos példányát küldtem neki.

Mehádiánál fogtam 1876. márcz. 30. a *Melitaea Athalia* több példányát, melyek a rendesnél nagyobbak, középsávjuk szélesebb s a belszegélynél hosszúkás négyszögletes pettyben végződő volt. Ezt utóbb Gerhard mint *var. Mehadiensis* írta le, a melyet Piller és Mitterpacher már 1783-ban Posegamegyében is találtak, de *Maturná*-nak néztek. Egyidejűleg fogtam az *ab. navarina* Selys. egy példányát, Pável pedig 1881-ben ugyancsak Mehádián szintén egyet. Eperjesen is találták. A *Melitaea Phoebe* ugyanott úgy 1876-ban, mint 1881-ben nem volt ritka és viszonya a pécsi vagy morva példányokhoz színre nézve körülbelül olyan mint a *V. xanthomelusé* a *polychloros*-hoz.

A *M. Phoebe* megjelenéséről ideígtatom 20 évi tapasztalataimat. 1864-ben Ung.-Bródban és 1867-ben Brodyban júniusban röpt, 1865-ben Brünben május – júniusban, a közeli Karthausban pedig 1869–70-ben július 11., illetve 1-én. E helyeken tehát csak egy ivadéku s az, úglátszik, bizonyos években Mehádián is, a hol 1881-ben június 24-én, valamint Pécsen, a hol 1876-ban jun. 19-én észleltem, holott 1884-ben már máj. 19-én és 1883-ban máj. 8-án teljesen kifejlett hernyók után május 26-án röpt, míg II. ivadékot nem láttam. Ez különben sínes rendes időhöz kötve; így pl. 1874-ben jun. 2-án röpt a lepke s az ettől származó, jul. 21-én kész hernyó után aug. 8-án, míg 1875-ben ápril 26-án félig fejlett hernyók után már május 25-én kelt ki, és II. ivadékban jul. 5-én még kicsiny hernyó után jul. 16-án, 1880-ban pedig ápr. 20-án kész hernyó után máj. 26-án, és újra jul. 6-án még kicsiny hernyók után jun. 24-én. Az áttelelt hernyó után a lepke ennél fogva legkésőbb jul. 11-én jelenik meg, s a hol jul. közepén túl lép fel, biztosra vehető, hogy II. ivadéku. Ennek hernyója egyébiránt a 2—3. vedlésig Cirsiumon fonadékban társaságban él.

A *Nemeobius lucina* is Morvaországban csupán egy ivadékban fordul elő (máj. 7. 16.), míg Pécsen két ivadéku; itt 1874-ben máj. 29-én s újra jul. 21-én; 1875-ben máj. 8-án és jul. 28-án, 1877-ben pedig máj. 14-én már kopottan röpt, holott 1876-ban Mehádián már ápr. 13-án fogtam.

Még határozottabban választható el a *Polyommatus Thersamon* 3 ivadéka Pécsen, a hol rendszerint máj. 5–12., jul. 1–15. és szept. 1–17. közt, 1876-ban pedig már ápr. 28-án lépett fel, míg 1881-ben Mehádián, alighanem már III. ivadéku példányt jun. 17-én fogtam.

A *Hybocampa Milhauseri*-nak bizonyos években szintén 3 ivadéka van. 1875. jun. 2–15-ig ugyanis fiatal hernyókat kopogtam, melyek után a lepke jul. 14-én kelt ki. Kiváncsi voltam, vajon van-e II ivadéku hernyója és habár ennek kopogtatása nagyon keserves munka, mégis ráadtam magamat és jul. 31-én csakugyan kaptam is néhány apró hernyót, a mely azonban elpusztult, úgy hogy III. ivadékot nem constatálhattam. Mint hogy azonban az első ízben talált hernyó 43 nap mulva megadta a lepkét, így tehát hasonló időközben, azaz szeptember elején újra lehet hernyó, ha ugyan a II. ivadéku báb át nem telelvén még lepkévé fejlődik. Így calculáltam s újra munkához fogtam. És ime, szept. 12-én csakugyan kopogtam le apró hernyót. Czelóm el volt érve: ez évben három ízben lépett fel a hernyó.

A *Notodonta querna*-nak nálunk két ivadéka van; máj. 25-én jelenik meg a lepke először, az ettől származó hernyó (juliában) már aug. végén adta a lepkét, a bábok egyrésze azonban áttelelt. Vajon a kifejlettek szabadban szaporítottak-e, azaz hagytak-e hátra petét, azt meg nem állapíthattam, mert az afféle megfigyelések sok időt, fáradságot és türelmet igényelnek. A tenyészté s pedig nem nyujt biztos biológiai adatokat. Ennélfogva kísérleteimnél mindig a természetes fejlődést várom be; nálam tehát a fejlődési stádiumok a szabadban valókkal egybe is vágnak. Tanúsága ennek az, hogy ha kikelt nőtényt tenyésztési czélra akarok használni, külön reteszbe teszem és nappal vagy éjjel bevárom, míg hímek jelenkeznek, hogy egyet bebocsássak. Így pl. évek óta nem kopogtam a *Smerinthus quercus* hernyóját, mégis mindig volt elég és szép példányom. Olykor ritkább fajok nőtényeit arra is használnom fel, hogy a hozzá siető hímeket zsákmányomul ejtthessem.

A *Cucullia formosát* Haberhauer fedezte fel itt Pécsen 1858 vagy 1859-ben, de *absynthii*-nek nézte. Egyébiránt én azt határozottan az *absynthii* eltérésének tartom, mert a hernyóban nincsen semmi különbség és mert a *formosa*-bábokból rendszerint több-kevesebb *absynthii* is fejlődik ki. Az eltérést úgy látszik a hidegnek a hernyóra való hatása idézi elő, mert leginkább csak azok a hernyók adnak *formosát*, a melyek késő októberben vagy novemberben gyűjtetnek.

A pécsi faunára nézve néhány új állatot fogtam 1895-ben. Ilyenek: *Lycaena baetica* L. ex larva tenyésztve; *Sphinx pinastri* L., melynek hernyója fiatal ültetvényben találtatott' (előbb itt a környéken nem volt fenyves); *Epichnopteryx undulella* F. R., májusban korán reggel röptében fogtam; *Agrotis cinerea* Hb. ápril 7-én

éjjel a lepkét tölgybokorról kopogtam; *Cucullia blattariae* Esp. ex larva kaptam, hernyója bizonyára a gyűjtött *lychnitis*-hernyók közt volt.

A lepkék megjelenésének jelzésére nézve csak egy példát említek. *Parnassius Mnemosyne* 1882-ben már ápr. 26-án láttam, 1868-ban pedig még jun. 15-én fogtam tiszta példányokat. Ha már most a két adat közt a közepet keresem, s azt mondom, hogy a lepke május 21-én röpül, azzal annak röpülési főidejét jelzem, s a gyűjtő biztos lehet, hogy akkor megfelelő helyeken tiszta példányokat foghat.

Viertl. Adalbert.

Kirándulás Besztercze-Naszód megyébe.

Az 1897. évben a faunistikus tekintetben úgyszólván ismeretlen Besztercze-Naszód megyébe rándultam. Julius 5-én érkeztem Beszterczére s első dolgom volt, Horváth Sándor erdőtanácsos úr ajánlatára támaszkodva, Laitner erdőigazgató urat felkeresni és tőle a szükséges útbaigazításokat kérni. Ezekben bőven részesültem is s ezeknek köszönhetem, hogy kirándulásaim kielégítő sikerrel jártak. A megye különböző vidékein gyűjtöttem, u. m. Beszterczén (B), Borgó-Prundon (P), Tihuczán (T) és Dornavölgyében (D), mely lelőhelyeket jelző betűket használom, midőn gyűjtésem eredményéből ezúttal a lepkéket sorolom fel.

Ezek a következők:

Lycæna semiargus Rott. (T.), *Alcon* F. (T.), *Arion* L. (T.) — *Neptis Lucilla* F. (T.) — *Vanessa urticae* L. (T.) — *Melitæa Alhalia* Rott. (T.) — *Argynnis Ino* Rott. (T.) — *Melanargia Galatea* L. (T.) — *Erebria tigea* L. (T.) — *Coenonympha Iphis* Schiff. (T.), *pamphilus* L. (P.) — *Hesperia lineola* O. (Magura-Kalulni). — *Deilephila porcellus* L. (T.) — *Ino tenuicornis* Z. (T.), *stactices* L. (T.) — *Zygaena pilosellæ* Esp. (T.) *loniceræ* Esp. (T.) — *Setina irrorella* CL. (D.) — *Lithosia complana* L. (T.) — *Nemeophila plantaginis ab hospita* Schiff. (D.) — *Callimorpha dominula* L. (T.) — *Hepialus carna* Esp. (T.) — *Epichnopteryx pulla* Esp. var. *Heringii*. Hein. (T.) — *Drepana falcataria* L. (B.) — *Agrotis simulans* Hfn. (D.), *occulta* L. (D.) — *Charaxes graminis* L. (T.) — *Mamestra dentina* Esp. (T.) — *Hadena rurea* F. ab. *alopecurus* Esp. (T.), *strigilis* ab. *latruncula* Lang. (T.) — *Euplexia lueipara* L. (T.) — *Habryntis scita* Hb. (T.) — *Leucania conigera* F. (T.) — *Plusia modesta* Hb. (T.), *bractea* F. (T.), *jota* L. (T.) — *Herminia tentacularia* L. (T.), *derivalis* Hb. aberatio (B.) — *Hypena proboscidalis* L. (T.) — *Acidalia perochraria* F. R. (T.), *trigeminata* Hw. (B.), *diffusata* H. S. (B.), *immorata* L. (D.), *fumata* Esp. (D.) — *Zonosoma annulata* Schulze. (B.) — *Abraxas marginata* L. (B.) — *Ellopia prosapiaria* ab. *prasinaria* Hb. (T.) — *Epione apiciaria* Schiff. (T.) — *Macaria alternaria* Hb. (B.) — *Bourmia repandata* L. var. *maculata* Stgr. (D.), *abiaria* Hb. (T.) — *Gnophos dilucidaria* Hb. (T.) — *Phasiæne clathrata* L. (P.) — *Ortholitha limitata*

Sc. (T.) — *Minoa murinata* Sc. (B.) — *Oiczia atrata* L. (T.) — *Anaitis praeformata* Hb. (T.) — *Triphosa dubitata* L. (T.) — *Lygris prunata* L. (T.), *populata* L. (T.) — *Citaria dotata* L. (T.), *variata* Schiff. (T.), *olivata* Bkh. (T.) *fluctuata* L. (T.), *pomoeraria* Ev. (T.), *sociala* Bkh. (B.), *alchemillata* L. (T.) *albulata* Schiff. (T.), *bilineata* L. (B.) — *Aglossa pinguinalis* L. (D.) — *Endotricha fluminalis* Schiff. (B.) — *Botys purpuralis v. ostrinalis* Hb. (D.), *nubitalis* Hb. (T.), *fuscalis* Schiff. (D.), *sambucalis* Schiff. (T.), *olivalis* Schiff. (D.) — *Psimotis pulveralis* Hb. (T.) — *Crambus cerusellus* Hb. (B.), *hortuellus* Hb. (T.) — *Pempelia semirubella* Sc. (T.) — *Teras Forskaleana* L. (D.) — *Sciaphila argentea* Cl. (T.) — *Penthina sellana* Hb. (B.), *striana* Schiff. (B.), *rivulana* Sc. (T.), *lacunana* (S. V.) Dup. (T.), *caespitana* Hb. (B.) — *Grapholita Hohenwartiana v. jaceana* H. S. (T.), *tedella* Cl. (T.), *hypericana* Hb. (T.) — *Steganoplycha angustana* Hb. (D.) — *Dichrorampha peliverella* L. (D.) — *Simoethis oxycanthella* L. (T.), *pariana* Cl. (D.) — *Scardia boleti* F. (D.) — *Tinea misella* Z. (T.) — *Adela rufimitrella* Sc. (B.) — *Argyresthia nitidella* F. (T.) — *Cerosotoma nemorella* L. (D.) — *Depressaria arcuella* Schiff. (D.) — *Gelechia distinctella* Z. (T.) — *Anacampsis taeniocella* Z. (T.) — *Cladodes dimidiella* Schiff. (T.) — *Gracilaria auroguttella* Stph. (T.) — *Laverna conturbatella* Hb. (T.) — *Micropteryx calthella* Z. (B.) — *Mimoseoptilus pterodactylus* L. (T.)

Íme gyűjtésem lepkészeti eredménye.

Pável János.

Különfélék.

A coleopterologus teendői január és február hónapokban. A coleopterologus ezen időben ugyan még el van foglalva mult évi gyűjtésének meghatározásával és a gyűjteménybe való beosztással, mindazonáltal szebb téli napokon egyet-mást gyűjthet is. Mindezekelőtt a lakásban megtaláljuk a következőket: *Dermestes lardarius* L., *Anthrenus Scrophulariae* L. és *Adalia bipunctata* L.; a falakon mászkál *Bruchus fuscus* L. és *Niptus hololeucus* Fald. A szabadban gyűjthetünk fák kérge alatt, és nem egy fajt találunk e téli rejtkehelyén pl. *Dromius agilis* F., *Dorytomus affinis* Payk., *Cossonus linearis* F. és *Xylocleptes bispinus* Duft. Védett helyeken lomb alatt, különösen fák tövében előfordulnak *Blechnus minutulus* Goeze, *Lebia cyanocephala* L., *Paederus littoralis* Grav., *Apion flavipes* F., *Micraspis* var. *12-punctata* L., *Coccidula rufa* Hbst és *Scymnus frontalis* F. Igen háladatos befagyott mocsarak jegén gyűjteni, itt sok dermedt állatot találunk; épűgy a nád, káka és a sás-nő-szirom (*Iris Pseudoacorus* L.) szára belsejéből nem egy bogár kerül ki, pl. *Tachypus flavipes* L., *Bembidion guttula* F. és *biguttatum* F., *Badister bipustulatus* F., *Agonum viduum* Panz., *Demetrius atricapillus* L. és *imperialis* Germ., *Odacantha melanura* L., *Coelambus inaequalis* F., *Cyclonotum orbiculare* F., *Tachyporus hypnorum* Grav., *Philonthus atratus* Grav., *Stilicis similis* Er. és *rufipes* Germ., *Paederus riparius* L. és *littoralis* Grav., *Stenus biguttatus* L. és *ater* Mannh., *Bryaxis sanguinea* L., *Meligethes Symphyti* Heer, *Anthicus gracilis* Panz., *Erirrhinus acridulus* L., *Plateumaris sericea* L., *Hydrothassa glabra* Herbst,

Prasocuris Phellandrii L., *Chalcoides aurata* Marsh., *Hippodamia 13-punctata* L., *Coccidula scutellata* Hbst. és *rufa* Hbst. *D. E.*

Pattogó gubacsokat már régebben figyelt meg Olivier francia entomologus (1814), utóbb (1857) Kollar Bécsben is észlelt 2 mm. hosszú és 1 mm. vastag apró tölgyfa gubacsokat, melyek a levélről leválva, elugrottak; ezt a *Neuroterus saltans* nevű kicsiny gubacs-darázs álczája okozta. Újabban Amerikában az úgynevezett fehér tölgyfajokon, melyek őszkor lombjukat hullatják, találtak oly gubacsot, mely a lehullott leveleken vagy dobozban esőcsepp okozta zajjal patog, a mit a *Cynips saltatorius* nevű gubacs-darázs bábja okoz. Állítólag nálunk honos gubacs-darázs *Cryptus*-fajának bábja is elugrik gubacsostul oly helyről, ahol a forróság éri. A forróságot egyébiránt a brazíliai pillangók bábjai is lehetőleg kerülik, még pedig azért, hogy — a lomb közt függvén — úgy helyezkednek el, hogy a napsugár éppen nem vagy kevéssé érje, s ez oknál fogva olykor egészen felegyenesednek, s a napsugár irányában állnak.

Vízben röpködő fürkészeket fedeztek fel, a melyek a vízben úgy röpködnek, mint rokonaik a levegőben, a mennyiben apró szárnyaikat evező gyanánt használják arra nézve, hogy tojócseppükkel petéiket a szitakötők s egyéb vízi rovarok álczáiba lerakhassák, éppen úgy mint említett rokonaik a lepkék és más rovarokéiba. Két fajta ily fürkész-darázs van, *Polynema natans* és *Prestwichia natans*, a melyek a *Proctotrupidák*hoz tartoznak, a *Proctotrupes* neve után, a melynek fajai e parányi fekete darazsak közt valóságos óriások, t. i. 6 mm. hosszúak, míg a többi rendszerint alig 1 mméteres. Hozzájuk tartozik az alighanem legkisebb rovar, a 0.3 mm. hosszú úgynevezett „röpködő parány“ (*Pteratomus Putnami*). Megfigyelték, hogy a *Polynemák* négy napig „röpködtek“ a vízben, annélkül hogy csak egyszer is a víz felületére jöttek volna.

Szívós életű rovarok. Az állatok életképessége, ügylátszik, a rendszerben elfoglalt állásukhoz megfordított viszonyban áll. Ha emlős állatnak vagy madárnak fejét vesszük, a halál azonnal bekövetkezik, holott a képzelhető legborzasztóbb megesonkítások az úgynevezett alsóbb rendű állatok életfelfűzőira gyakran nem bírnak megsemmisítő hatással. Brillant a Fokföldön sáskát fogott, annak testéből a beleket kiszedte és helyettük gyapotot tömött bele s úgy azután torán át feltűzte, s ennek daczára a sáska még öt hónap múlva is mozgatta lábait és „csápjait.“ Fejveszett bogár az asztalon végig mászik, s annak széléhez érve, a mélység elöl visszafordul. Pringle ezredes pedig néhány szitakötőt lefejezett, azok nehánya mindazáltal még négy, sőt némelyike még hat hónapig is élét, míg éptestű példányokat csak néhány napig lehetett élve eltartani.

Növényi festőanyag rovarokban. Legújában két francia tudós az indiai szigeteken honos, úgynevezett „élő levél“ (*Phyllium*), melyet falevélről alig lehet megkülönböztetni, számos példányait, s illetve azok egész testét átható zöld festőanyagot pontos vizsgálat alá vették. Régtől fogva állították, hogy az a festőanyag azonos a

zöld levelékével, a melyen a rovarok élnek, és hogy fán találkozáván, egymást is falevélnék nézik, s egyik a másikat felfalja, habár különben csak növényből táplálkoznak. A rablószőcskék (Mantidák). mint pl. a nálunk is közönséges könyörgő sáska (Mantis religiosa) ugyanazon szokásnak hódolnak, ánde ezek kizárólagosan húsból élnek. A festőanyagra nézve az említett tudósok az áttetsző zöld rovarot először is spektroskopikus úton, úgy napfény mint Drummond-fény mellett vizsgálták meg s oly spectrumot nyertek, mely a chlorophyll oldathoz igen hasonlított, de azzal nem volt azonos. Minthogy azonban a chlorophyll igen változó, a rovarban talált festőanyagot zöld levelekével vetették össze, és azt több esetben, pl. a repkény levelével tökéletesen összevágónak találták. E tekintetben tehát kétely már fel nem merülhet. Más francia vegyész a közönséges piros bobodácsot (Pyrrhocoris apterus) tanulmányozta, a mely kora tavaszkor a fák, kivált a hársfák tövét olykor tömegesen ellepi. Két liternyi ily rovarot hígított léghen megszáritott szénkénegbe tett, a mely belőlök minden zsiradékot és festőanyagot magába szívott. Ez oly spectrumot adott, a mely a sárgarépa piros festőanyagához (Carotin) vegyészti tekintetben is igen hasonlított. A zsiradéknak elkülönítése után pedig oly piros festőanyag állt elő, a mely kénsavas gázban kékeszöld színűvé vált, míg a Carotin szép indigókék lett. A poloskafestékek tengeri nyulak és egerek ereibe való befecskendezésnél physiologiailag ép oly indifferentnek mutatkozott, mint a Carotin, vagyis a vizsgálat kiderítette a két anyagnak azonosságát vagy közeli rokonságát. Érdekesek az utak és módok, melyeket újabban alkalmaznak arra nézve, hogy az elemi vegybontási hosszadalmas processus elkerülésével, miként lehet két vegyi anyagnak hasonlatosságát megállapítani.

A külföld elismerése érte *Nécsey István* festőművészt és lepkesz társunkat, a mennyiben felkérte, hogy a *Nansen* által gyűjtött arctikus állapot ábráit készítse el. Indokul erre az „Aquila“ mellékleteiként megjelent művészies ábrák szolgáltak, a melyek a külföldi szakkörök figyelmét megragadták.

Hypnotizált szitakötők. Ch. Barrois, a lillei facultás hírneves tanára, 1875-ben szeptember havában óriási mennyiségű (kbl. 60.000) szitakötőt figyelt meg, melyek valamennyien egy kelet-ről nyugat felé haladó országút telegraphdrótján ültek. Valamennyi egy állást foglalt el, mely eléggé nevezetes. Testük a drót tengelyében, fejük nyugat felé fordult, aldomenjük pedig a dróttal mintegy 25°-nyi szöget alkotott. Barrois véleménye szerint nézték a napot, mely mintegy hypnotizálta őket. Ezt következteti tökéletes mozdulatlanságuk, valamint egyforma elhelyezésük s testtartásuk után. Ha ezen első pillanatra hihetetlennek látszó gondolatot végig gondoljuk, minden esetre be kell vallanunk, hogy épenséggel nem lehetetlen, hogy a napban fénylő telegraphdrót mintegy kábulttá tette a rovarokat s bizonyos vonzó erővel bírt reájuk nézve. Ismételjük, ez nem lehetetlen. Erre mutat már az is, hogy az egyes *Diplaxok* (D. sanguinea) mintegy 10 cm. távolságban ültek egymástól, azaz épen olyan távolságban, hogy testeikkel a fénylő drótot el nem

fedték teljesen. Másfelől, az országút délnek futó folytatásán Barrois nem figyelt meg egyetlenegy állatot sem; csak épen azon mintegy 12 klm.-nyi darabon, mely nyugotról kelet felé húzódott.

F. R.

Szövet pókhálóból. Gyermekmesékben szerepeltetnek pókhálóból szőt ruhába öltöztetett tündéreket, de ha beteljesedik az a terv, melylyel ez idő szerint franciaia vállalkozók sokat foglaloznak, akkor nemsokára hölgyeinken bámulhatjuk meg a pókhálóból készült ruhaneműeket. Az ipar denique egyre újabb és újabb nyersanyag után áhítozik. A szövőipar sem éri be a legkülönfélébb növények rostjaival, azzal sem, hogy mesterségesen készített anyagokkal igyekszik versenyre kelni a drága selyem ellen, még egyéb módon törekszik harczra. Nem kisebb dologról van ugyanis komolyan szó, mint arról, hogy a pókhálót vonja belé az ipar körébe, hadd szálljon sikra a selyemmel. Az idea különben nem is egészen új. Nagyon régóta próbálkoztak meg azzal, hogy több európai pókfaj fonalaiból készítsenek ezérna-vékonyágú fonalat. Szerkesztettek is nagyon szépen kieszelt gépecskét, melylyel a fonalakat, közvetlenül úgy, ahogy a pók eresztí, fölgomolyítják, de biz kisült, hogy 1500 fonal összesodorva ad közönséges ezérna vékonyágú fonalat. Persze, hogy ezzel nem volt mit kezdeni, noha az ennyi fonal összesodrásából keletkezett fonal erőssége ellen nem lehetett panasz. Felhagytak az európai pókfajokkal. Madagaszkár szigete felé fordult a próbálkozók figyelme. Él ott egy pókfaj, mely régóta híres páratlanul vastag hálójáról, hát hogyha abból kevesebb is elég volna a szövéshez alkalmas fonalak készítéséhez. A madagaszkári pók fonalaiból készült egy pár félkezttyűt már Réaumur mutatott be a francia akadémiának, a Mauritius szigetbeli kreolok pedig ugyanazon pókfajnak fonalaiból font egy pár egész kezttyűvel kedveskedtek Eúgenia esászárnőnek. Ez ismeretes tények szöget ütöttek francezia szövőiparosok fejébe. Kapták magukat és külön szakembert küldtek Madagaszkárba, azzal a megbízással, hogy ott tanulmányozza annak a pókfajnak fonalait, életmódját és azt, hogy lehetséges-e e pókfajnak nagyban való tenyésztése Franciaországban. Az illető szakember constatálta, hogy az a bizonyos madagaszkári pók munkájának kezdetén 100 m. fonalat produkál és fölviszi 150 méterre. Igen pontos és teljesen megbízható kísérletek pedig azt mutatták meg, hogy az egyszerű fonál 17 C. fok hőmérséklet mellett 3.26 grammnyi terhet elbír, a nélkül, hogy szakadna, ami a valódi selyemfonál teherképességével felér. Azzal a régi szerkezetű gépecskével sikerült 22 európai pókból 2 óra alatt 6000 m. hosszú fonalat fölgombolyítani s biztosan remélhető, hogy a mennyiség jelentékenyen fokozódik a madagaszkári pók fonalaival. E tekintetben nem végezhetett kísérleteket. A kiküldött szakférfiú csakis a madagaszkári benlakók tunyaságának tulajdonítja, hogy eddig annak a nevezetes póknak fonalait nagyban nem értékesítették. Teljes reménye van az iránt, hogy ama póknak Franciaországban való meghonosítása és milliónyi számban való tenyésztése is sikerülni fog, amikor aztán semmi sem fog útjában

állani annak, hogy a madagaszkári pók fonalai a selyemfonalakkal versenyre keljenek. A kísérletekhez már hozzáfogtak és mivelhogy tőkében nincs hiány, ki tudja nem fogunk-e nemsokára referálhatni az első francia pókháló-fonógyárról! *Dr. Szeiényi Hugó.*

Lepke-hermaphroditákat gyűjt előszeretettel Wiskott M. Boroszlón Gyűjteménye jelenleg 161 hermaphroditát foglal magában. A 74 tökéletesen megosztott hermaphrodita közül 38 a bal oldalon nőstény s a jobb oldalon hím, 36 pedig a bal oldalon hím s a jobb oldalon nőstény. Van köztük 26 pillangó, 13 zúgó és 27 szövő pille, 4 noctua és 4 geometra. A 87 tökéletlen vagy vegyes hermaphrodita közt pedig van 40 pillangó, 1 zúgó és 41 szövő pille, 2 noctua és 3 geometra. Az eddigelé ismert hermaphroditák száma Wiskott szerint épen megüti a 400 példány, összesen 147 fajbéli lepkét. Ezek közt csak egyetlenegy microlepidoptera (*Chimabacche fagella*) foglaltatik.

Phoenix-lepke. Német lepkésznek volt egy *Papilio Machaon* bábja, mely megérintetvén élénken viczkándozott; de a lepke a kellő időre nem kelt ki belőle. A báb sötétebb lett és nem mozgott többé. Ekkor a gyűjtő a bábót elpusztultnak vélvén gombostűre feltűzte és gyűjteményébe tette. Midőn 8–10 nap mulva utána nézett, nagy meglepetésére látta, hogy a feltűzött bábból lepke kelt ki, mely élénken hadonázott, de teljesen ki nem fejlődött.

Szomjuhozó állatok. Példabeszéddé vált a tevének az a tulajdonsága, hogy sokáig el tud lenni ital nélkül. Dicsőségének vége! Felülmulja őt közönséges egerünk, melyről megfigyelték, hogy negyedfél hónapig táplálkozott kukoriczából és gabonából, anélkül, hogy egy csöpp nedvességet kapott volna, és még akkor is vígan élte világát. De nálánál is tán nagyobb mestere a szomjuhozásnak egyik araszló pillének (*Acidalia herbariata*) hernyója, a melynek számos példányai egyik budapesti gyógyszertár fiókjában hónapokon át táplálkoztak gyógyszernek használandó teljesen száraz füveken, míg végre egészen kifejlődtek: pilléjök, igaz, a rendesnél kisebb volt. Hát a mi kedves „házi állatjaink“, a molyok, különösen a rubákat, gyapjút stb. rongáló hernyóik sohase látnak bármi nedvet, és mégis szépen fejlődnek, sőt olykor a kelletinél nagyobb mennyiségben is.

Aegosoma scabricorne helyett tévedésből *A. scabriuscula* került a m. évi utolsó szám egyik cikkének címébe, mit ezennel kiigazítunk.

Levélsekrcény.

Szarmáry Ferencz úrnak. A hiányzó számot útnak indítottuk, reméljük kézhez vette. Egyéb t. előfizetőinket is felkérjük, hogy esetleg hiányzó számokat mielőbb szíveskedjenek reclamálni.

Hudák Ede Agost úrnak. A hernyók szállítására nézve jövő számunk hozza a kívánt utasítást. A szerencse kívánatot szívjből viszonzozzuk, kívánva Önnek is, úgymint összes t. olvasóinknak *boldog új évet!*

Az 1897-iki teljes évfolyammal még szolgálhatunk.
Az előfizetési összegek kiadóhivatalunkhoz (VIII., Rökk Szilárd-utca 32.) czimzendők.

„ROVARTANI LAPOK“

Auszug der Aufsätze dieser in ungarischer Sprache erscheinenden entomologischen Monatsschrift.

Unter Mitwirkung von

Dr. A. Bedő, Dr. C. Chyzer, Dr. G. Entz und Dr. G. Horváth

redigirt von

L. Abafi-Aigner, J. Jablonowski und E. Dietl

Budapest, VIII., Rökk-Gasse 32.

1898. Januar

V. Band

Heft 1.

S. 1—7. **Dr. G. Horváth: Eine Woche in der „Mezőség“ Siebenbürgens.** I. Ueber Einladung des eifrigen Lepidopterologen Grafen B. Wass machte Verf. im Mai 1897 einen Ausflug nach dieser, in zoologischer Hinsicht interessanten Gegend, wo er manch bemerkenswerthe Insecten erbeutete. Zu nennen sind an Rhyngochoter als für Ungarn neu: *Psylla rhamnicola* (bisher bloß aus England und Finnland bekannt), *Ps. Viburni* (bisher bloß aus Oesterreich und der Schweiz bekannt) und *Micronecta distans* (zuerst 1870 in Süd-Frankreich und dann 1893 im Kaukasus gefunden); ferner als neu für Siebenbürgen: *Metropis latifrons*, *Trioza velutina*, *Corisa semistriata*; *Idiocerus ustidatus*, *Delphax lugubrina* und die sehr seltene *Tettigometra depressa*, sowie *Anoterostemma Ivanoffi*, nur auf Salzboden vorkommend, sodann die in Ungarn sehr seltenen: *Mesovelina furcata* und *Gerris Costae* schliesslich auch die für Siebenbürgen neue *Tetraneura pallida*. An Coleopteren für Siebenbürgen neu: *Cerapheles ruficollis*, *Galerucella Nymphaeae*, *Amara rufipes*, *Euconnus rutilipennis*, *Ceuthorrhynchus melanostictus* und *C. inhumeralis*, letztere nur aus Spanien bekannt.

S. 7—9. **Dr. F. Uhryk: Zwei neue Schmetterlings-Abarten.** Verf. fand in der Umgebung von Budapest zwei interessante und bemerkenswerthe melanistische Aberrationen. 1. *Epichnopteryx undulella* ab. *Páveli* Uhryk. Etwas kräftiger als die Stammart, 10—12 mm. Spannweite. Grundfarbe der Flügel nicht weiss, sondern gleich allen übrigen Körpertheilen dunkelgrau, auf den Vorderflügeln mit fünf, auf den Hinterflügeln mit vier nicht ganz geraden, unregelmässig laufenden weissen Punktreihen. Diese Aberration hat Verf. zu Ehren seines Freundes Johann Pável benannt. — 2. *Lithostege griseata* ab. *Abafi* Uhryk. Grundfarbe der Oberflügel dunkelbräunlich schwarz, fast zeichnungslos, bloß mit einer weisslichgrauen runden Makel und weisser Wellenlinie geschmückt; die Hinterflügel etwas lichter; Fransen weiss; an den Rippen bräunlichschwarze Behaarung; Kopf und Thorax fast schwarz; Leib dunkelgrau, mit weisslicher Behaarung an den Einschnitten; Fühler und Füsse wie bei der Stammart; von dieser hauptsächlich durch die weisslichgraue Makel und eben solche Wellenlinie verschieden. Verf. widmet diese Aberration seinem Freunde Ludwig Abafi-Aigner.

S. 9—11. **J. Jablonowski**: **Anleitung zur Vertilgung der Halmfliege** (*Chlorops taeniopus*), welche im Frühling die junge Saat, im Herbst aber den obern Halmtheil des Weizens angreift. S. 11—12. **A. Viertl**: **Die Noctuen der Umgebung von Fünfkirchen**. I. Enumeration mit eingeflochtenen biologischen Beobachtungen. S. 13. **E. Dietl**: **Cyrtotriplax bipustulata** und in Ungarn vorkommende Abaten derselben, mit Bestimmungs-Tabelle.

S. 13—16. **A. Viertl**: **Aus meinem lepidopterologischen Tagebuche**. Seit 30 Jahren führt Verf. ein Tagebuch über jegliche biologische Erscheinungen im Leben der Raupen und Falter. Hieraus theilt er einige Daten mit. Die Bezeichnung „selten“ oder „häufig“ ist äusserst relativ, denn manches Jahr ist eine Art häufig, dann jahrelang selten. — *Coïas Myrnidone ab. alba* war 1867 in Galizien häufig, in Siebenbürgen fand sie Verf. nicht. — Bei Mehadia fing er 1876 grosse Exemplare von *Melitaea Athalin*, welche als *var. Mehadiensis* beschrieben wurden. — Erscheinen von *Melitica Phoebé* binnen 20 Jahren. — *Nemeobius lucina* hat in Mähren nur 1 Gen., dagegen *Polyommatus Thersamon* und *Hybocampa Milhauseri* in Fünfkirchen 3, *Nosodonta querna* aber 2 Generationen. — *Cucullia formasa* hält Verf. für Aberration von *C. absynthii*. — *Parnassius Mnemosyne* flog 1882 schon 26. Apr und 1868 noch 15. Juni rein. S. 16—17. **J. Pável**: **Ausflug in das Comitát Besztercze-Naszód**. Verf. besuchte diese, in faunistischer Hinsicht fast unbekante Gegend Siebenbürgens und zählt die dort erbeuteten Lepidopteren auf.

Kleinere Mittheilungen S. 18—22. E. D.: **Aufgaben des Coleopterologen** im Jan. und Febr. mit Aufzählung der Arten, welche derzeit erbeutet werden können. — **Ueber springende Gallen** werden die neueren Beobachtungen erwähnt. — **Die Schlupfwespen**, welche im Wasser fliegen, werden aufgezählt. — **Ueber Insecten zähen Lebens** werden die Beobachtungen Brillant's und Pringle's mitgetheilt. — **Der Farbestoff** in den Insecten hat sich nach neueren Untersuchungen als identisch mit jenem der Nährpflanze erwiesen. — Der ungarische Maler und Lepidopterolog **Stefan Nécese**y wurde aufgefordert, die von Nansen gesammelten arctischen Vögel zu malen. — **R. F.**: **Hypnotisirte Libellen** Barrois beobachtet auf einem Telegraphendraht eine Unzahl von Libellen, welche von der Sonne gewissermassen hypnotisirt erschienen. — **Dr. H. Szterényi**: **Stoffe aus Spinnengewebe**n. Schilderung der Versuche, das Gewebe einer Spinne aus Madagaskar industriell nutzbar zu machen. — **Schmetterlings-Hermaphroditen** der Wiskott'schen Sammlung erwähnt. — **Phoenix-Falter**. Beobachtung, dass eine aufgespiesste Puppe von *P. Machaon* den Falter ergab. — **Durstende Thiere**. In einer Apotheke zu Budapest lebten Raupen von *Acidalia herbariata* von ganz getrockneten Pflanzen und ergaben den Falter. — *Aegosoma scabricorne* soll die Ueberschrift eines Aufsatzes in voriger Nummer lauten.

Az általam szerkesztett és már megjelent
„Nyitramegyei lepkék és bogarak“

ezimü füzet nálam kapható.

Európai de különösen magyarországi Coleopterák árjegyzékét
kivánatra ingyen küld

KELEGSÉNYI KÁROLY

Tavarnok via N.-Tapolcsány.

C. Hoffmann'sche Verlagsbuchhandlung (A. Bleil) Stuttgart.

Prof. E. Hofmann,

**Die Raupen der Schmetterlinge Europas,
deren Nahrungspflanzen, Puppen und Eier.**

50 Tafeln in Farbendruck mit über 1600 Abbildungen von
Raupen und Puppen und 43 Bogen Text. Komplet brosch. 27
Mk., geb. 30 Mk.

Ein wirklich schönes, brauchbares Raupenwerk mit farbigen
Abbildungen zu mässigem Preise gab es bisher zum Leidwesen
aller Sammler und Naturfreunde nicht; diesem Mangel ist nun
durch obiges Werk abgeholfen worden, und zwar in einer technisch
so vollkommen Ausführung, dass das Werk selbst sehr hohen
Ansprüchen genügen wird.

Prof. E. Hofmann,

Die Schmetterlinge Europas.

2. Auflage. 71 Taf. in gr. Folioformat mit über 2000 natur-
getreuen farb. Abbild. und 35 Bogen Text mit 47 Holzschnitten.
Brosch. 25 Mk., eleg. geb. 28 Mk.

Die Verlagshandlung bietet hier für einen **ausserordentlich billigen** Preis dem Schmetterlingsfreunde ein Werk, welches in seiner gediegenen Ausstattung von keinem andern entomologischen Werk erreicht wird. — Das Bestimmen der Gross-Schmetterlinge ist für den Sammler an der Hand dieser naturgetreuen Abbildungen sämtlicher europäischen Arten ausserordentlich erleichtert, zumal solche Schmetterlinge, bei welchen die beiden Geschlechter verschieden, oder wo die Unterseite charakteristisch ist, mehrfach abgebildet sind. — Der Text, welcher alles Wesentliche für den Sammler enthält, ist genau nach dem ausgezeichneten Katalog von Dr. O. Staudinger, nach welchem derzeit die meisten grösseren Sammlungen geordnet sind, verfasst.

Szakkiállításokon mindenütt az első díj. — A legmagasabb elismerések. Miniszteri, szék. főv. tanácsi- s egyéb hatósági ajánlatok.

Iskolai rovarraktár

Iskolai-, erdő-, mező- és kertgazdaságra kártékony vagy hasznos rovarok, rovar-biológiai tárgyak, a Hymenoptera, Lepidoptera, Diptera, Coleoptera, Neuroptera, Pseudoneuroptera, Orthoptera, Dermatoptera és Thysanura rendjeiből dús választékban.

Tankönyv szerint rendezett teljes, mint kivonatos rovar és rovar-biológiai gyűjtemények, nyomtatott etiquettákkal díszes kiállításban, s minden a rovarok fogásához, kikészítéséhez való eszközök stb.

Iskolák s tanulók 50% kedvezményben részesülnek.

Az országban az egyedüli s legnagyobb szakkereskedés, így tehát nemcsak a legkisebb, hanem a legterjedelmesebb gyűjtemények szállítását is a legjutányosabban eszközözi.

Neuroptera, Pseudoneuroptera és Orthoptera gyűjtőkkel csereösszekötötés kerestetik.

Kívánatra árjegyzékkel ingyen és bérmentve szolgál

Gammel Alajos,

Budapest, IX. ker. Lónyai-u. 18.

Rovar-Coleoptera-kereskedés.

Mint honunkban a legrégebb és legnagyobb rovarkereskedés tulajdonosa, ajánlom magángyűjtőknek, iskoláknak, gazdászoknak és erdészeknek 8000 hibátlanul meghatározott honi és külföldi fajból álló rovarkészletemet. Honi faunánk közönséges és **legritkébb** fajai nagy számban, továbbá több száz exotikus faj. Iskolák részére gyűjteményeket olcsón állítok össze. Honi gyűjtőkkel szívesen lépek csereviszonyba.

Megkeresésre nyomtatott árjegyzéket ingyen és bérmentve küldök.

Merkl Ede

Német-Bogásban. (Krassó-Szörény megye.)

Balkáni lepkékkel és bogarakkal

jutányos áron,

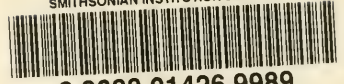
jegyzékkel pedig ingyen szolgál

Haberhauer József

Slivno—Bulgária.

Kot. 5. fossil 1
1898. Jan

SMITHSONIAN INSTITUTION LIBRARIES

3 9088 01426 9989